

MAKTABLARDA O‘QITISH TIZIMINING TA’LIM OLUVCHILAR YOSHI BILAN BOG‘LIQLIGI

JDPI o‘qituvchisi, Axmedova Shoxida

JDPI talabasi, Umurzoqov Faxriddin

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko‘proq o‘quvchilar bilim olishining yosh va psixologik xususiyatlari bilan bog‘liq jihatlari keltirib o‘tilgan, shaxsga nisbatan yondashuv haqida keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar: shaxs, o‘quvchi, yosh xususiyatlari, chaqaloqlik, go‘daklik, maktab davrlari, metod.

Yurtimizda ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan ezgu islohatlar barcahsi xalqimiz kelajagini ko‘zlab amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentyabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida’gi qonunda ham makatblarda o‘qitish tizmiga alohida e’tibor qaratilgan. Bugungi kunda maktab o‘quvchilariga ta’lim-tarbiya berishda ularning har birining o‘zgacha xislatga va xarakterga ega ekanligini doimo inobatga olish dolzarb masalalardan biridir.

O‘quvchilar aynan maktab ta’limida o‘zi uchun ideal deb bilgan kasbi orqali kelajak maqsadlarini qo‘yadi. Aynan shuni inobatga olgan holda ular bilan ishlashga jiddiy yondashish zarurati tug‘iladi. Axir "yaxshi o‘qituvchi tushuntiradi, buyuk o‘qituvchi ilhomlantiradi" deb ham bejizga aytilmagan. Ammo shuni inobatga olish ham kerakki, bunda ayni bir yoshdagi o‘quvchilar yoxud ayni bir guruhda tahsil olayotganlarning umumiy qarashlari, o‘rganish metodlari bo‘lish ehtimolligi mavjud. Aynan shuning uchun ham o‘quvchi yoshidan kelib chiqqan holda unga nisbatan kerakli metodlarni qo‘llash maqsadga muvofiq.

Umumiy jihatdan olib qaralganda, o'quvchilar bilim va ko'nikmalarining katta qismi maktabgacha ta'lim muassasalari va maktab hududiga to'g'ri keladi. Demak, unga nisbatan munosabat va e'tiborni bu davrda to'g'ri shakllantirish juda muhim ahamiyatga egadir. Agar bolaning yoshlik davrlari, ya'ni maktabgacha bo'lgan va kichik maktab yoshidagi davrini olib qaraydigan bo'lsak, bunday yoshdagi o'quvchilar asosan o'yin yordamida tashqi dunyodan axborotlarni qabul qiladi. Ularga bir joyda doimiy o'tirish, buyruqlarga asoslangan holda dars mashg'ulotlarida ishtirok etish juda og'ir. Shuning uchun yosh bolalarga ta'lim berishda ko'proq rolli o'yinlar tashkil etish, rag'batlantiruvchi metodlar qo'llash, o'zining harakat va intilishlarini doimiy maqtash yaxshi samara berishi mumkin.

O'rta maktab yoshi bolalarda ko'proq 12-15 yosh oralig'iga to'g'ri keladi. Bu paytda o'quvchilar o'z yon-atrofidagi voqea-hodisalar va taassurotlar to'g'risida chuqurroq yondasha boshlaydilar. Oldinlari ular uchun har qanday voqelik yangilik bo'lib tuyulgan bo'lsa, endi ular ushbu holatga oldingidan o'zgacha nazar bilan qaraydi. O'qituvchilarni ham o'zlari uchun "yaxshi" va "yomon" sifatlar asosida ajratish yuzaga keladi. Bu davrda ularning o'zlashtirishida buzilish va motivatsion yetishmovchilik kelib chiqishi mumkin. Endi ular tarbiyaviy buyruqlarni oldingiga nisbatan yaxshi bajara oladi, shaxs o'rnida tarkib topish boshlanadi. Odatda bu bolalarda "balog'at davri" deb ataluvchi psixologik jarayon kechishi tufayli gormonal o'zgarishlar jinsiy, psixologik fiziologik o'zgarishlarga sababchi bo'ladi. Har bir o'quvchiga qiziqishlaridan kelib chiqqan holda dars o'tish yaxshi ta'sir ko'rsata oladi, shuning uchun ularning bu o'zgarishlarini to'g'ri qabul qilib, dars jarayonida o'quvchi ishtirokini yanada oshirish, nazariy bilimlarni asosan amaliyotda qo'llanilishi bilan bo'g'liq holatlarni misol tariqasida keltirib darsni olib borish lozim.

Katta maktab yoshidagi o'quvchilarda jismoniy hamda ruhiy holat ancha barqarorlashadi. Ular asosan maktabning 9-11-sinf o'quvchilari, akademik litsey, kasb-hunar kolleji talabalari bo'lishadi. Bu holatda ular kelajak uchun maqsad qo'yib,

unga nisbatan harakat qilishni yaxshi anglab yetgan holda har bir harakatini "yetti o'lachab", keyin amalga oshiradigan holatda bo'ladilar. Ijtimoiylashuv kuchayadi, ma'naviy hamda axloqiy xislatlar tarkib topadi, asosiysi, ular endi o'zini kattalardek tuta boshlaydilar. Ammo bu turdagi o'quvchilar kattalardek bo'lish istagi yomon illatlarga ruju qo'yish bilan yakun topishi ham mumkin. Shuning uchun bu turdagi bolalar bilib-bilmay xato qilib qo'ysa, ular bilan kattalardek munosabatda bo'lib ish tutish talab etiladi, zeroki "birinchi xatoingdan qo'rqma, ikkinchi xatoga yo'l qo'yma" qabilida ish tutish darkor. Javobgarlik hissi ham ayni shu davrda takomillashib boradi.

Xulosa o'rnida, har bir o'quvchi birinchi navbatda ijtimoiy hamda pedagogik, psixologik jihatdan shaxs deb yuritilar ekan, unga nisbatan turli yosh va psixologik davrlarda turlicha munosabatda bo'lish hamda ta'lim berishning turli metodlarini qo'llash samaraga boshlovchi kalit yoxud to'g'ri yo'l bo'la oladi. Albatta tajribali hamda hozirgi zamon pedagoglari ushbu ma'lumotlar bilan ham tanish bo'lishi foydadan xoli emas.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A O'zbekiston buyuk kelajak sari, -T,: "O'zbekiston", 1998yil.
2. Avliyoqulov N.X. Pedagogik texnologiya. Darslik, -T, "Tafakkur bo'stoni",2012yil.
3. Azizxo'jayev N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. -T,:Fan, 2006yil.
4. Omonov X. Xo'jayev N. Madyorov S. Eshchonov E. Pedagogik texnologiyalar va pedagogic maxorat. -T,: Iqtisod-Moliya, 2009 yil.
5. Axmedova, S. (2022). SAMARALI RAHBARLIKKA XOS XISLATLAR. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(5). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5102>
6. Axmedova, S. (2022). TA'LIM MUASSASALARI RAHBARLARINING MA'NAVIY QIYOFASI, MADANIYATI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 1(4). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/4904>

7. Siddiqova, S. (2022). УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА МУСТАҚИЛ ФИКРЛОВЧИ, ИЖОДКОР ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(3). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5697>
8. Siddiqova, S. (2022). ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ БИЛИШ, ИЖОДИЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ . Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(3). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5699>
9. Siddiqova, S. (2021). ЎҚУВ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ЖИХАТЛАРИ. *Джизакское инновационное образование*, 1(1).
10. Siddiqova, S. (2022). УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА МУСТАҚИЛ ФИКРЛОВЧИ, ИЖОДКОР ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(3).
11. Siddiqova, S. K. (2021). INCREASE THE CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS COGNITION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Theoretical & Applied Science*, (2), 24-26.
12. Siddiqova, S. (2022). ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ БИЛИШ, ИЖОДИЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(3).
13. Siddiqova, S. (2021). ЎҚУВ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ЖИХАТЛАРИ. *Джизакское инновационное образование*, 1(1).
14. Isoqulov, M. (2022). ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИ ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ МАЪРИФАТ РУҲИДА ТАРБИЯЛАШДА ВЕРТУАЛ СТЕНДЛАРДАН

- ФОЙДАЛАНИШ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(3). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5620>
- 15.Isoqulov, M. (2022). ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ОНГИДА ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ КУРАША ОЛИШ ТАФАКУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ОИЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 1(4). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/4746>
- 16.Soibnazarova, M. (2022). YOSHLAR TARBIYASIDA ABDURAHMON JOMIYNNIG ASARLARIDAN FOYDALANISH. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(3). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5634>
- 17.Sanakulova, Z. A., & Soibnazarova, M. N. (2017). Modular training as a pedagogical technology. Pedagogicheskoe masterstvo: X Mezhdunarodnaya nauchnaya konferentsiya, Moskva, iyun'2017
- 18.Soibnazarova, M. (2022). ЁШ АВЛОДНИНГ МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯСИДА МУТАФАККИРЛАРНИНГ ФИКРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5573>
- 19.Санакулова, З. А., & Соибназарова, М. Н. (2017). Модульное обучение как педагогическая технология. In Педагогическое мастерство (pp. 20-22).
- 20.Санакулова, З. А., Соибназарова, М. Н., Бойтураева, Н. И., & Юлдашев, Ш. Э. (2016). Психологические условия формирования навыков самостоятельного мышления у учащихся. Молодой ученый, (8), 1022-1024.
- 21.Imomqulova, Fotima Ulug‘Bekovna, & Qarshiboyeva, Dilfuza Burliyevna (2022). КО‘Р ВА YOLG‘IZ FARZANDLI OILADAGI FARZANDLARNING

- EMOTSIONAL INTELLEKTINING O‘ZIGA XOSLIGI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (Special Issue 4-2), 1142-1146.
22. Qarshiboyeva, D., & Qodirova, M. (2021). КОРРЕКЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОФИЛАКТИКА ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ. Изд. «Интернаука».
23. Dilfuza Qarshiboyeva, [КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ПОДРОСТКОВ](#), [Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 \(2021\): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari](#)
24. Dilfuza Qarshiboyeva, [IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES](#), [Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: Том 1 № 4 \(2021\): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari](#)
25. Qarshiboyeva, D. (2021). ЁШЛАРНИ КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШДА ИЛМИЙ ИЗЛАНИШЛАР ҲАҚИДАГИ БИЛИМЛАР УЗЛУКСИЗЛИГИ. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, (2). извлечено от <https://art.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2906>
26. Toshpo'latova, N. (2021). СНЕТ ТИЛИ FANLARINI O‘QITISHDA O‘QUVCHINING INDIVIDUAL PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI HISOBGA OLISH USULLARI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, (2). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/3073>
27. Nodira Toshpo'latova, [ПРИ ОБУЧЕНИИ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ - УЧИТЫВАТЬ ПСИХИКУ УЧАЩИХСЯ](#), [Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 \(2021\): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari](#)
28. Nodira Toshpo'latova, [ТАЪЛИМ МУАССАСАСИ РАҲБАРИНИНГ МУЛОҚОТИ ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ](#)

СИФАТИДА, Журнал Педагогика и психологии в современном образовании: № 3 (2021): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari

29.Ахмедова Насиба Ачиловна, СОҒЛОМ МУҲИТ –СОҒЛОМ ОИЛА ТАЯНЧИ.<https://history.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2966/1982>

30.Imomqulova, F. (2021). ОИЛАДАГИ ТАРБИЯ УСУЛЛАРИНИ БОЛАНИНГ МУВАФФАҚИЯТГА ЭРИШИШИГА ТАЪСИРИ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (2). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/3076>

31.Imomqulova, F. (2021). ОИЛАДА ЭР-ХОТИН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (2). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2962>

32. Imomqulova, F. (2021). ISSUES OF UPBRINGING IN UZBEK FAMILIES. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (1). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2620>

33.Imomqulova, F. (2021). ISSUES OF UPBRINGING IN UZBEK FAMILIES. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, (1). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2620>

34.Malikaxon Qodirova, МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING BILISH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH, Журнал Педагогика и психологии в современном образовании: № 3 (2021): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari

35.Malikaxon Qodirova, МАШҒУЛОТЛАР ВА УЛАРНИНГ БОЛА ИДРОКИНИ ШАКЛЛАНИШИДАГИ АҲАМИЯТИ, Журнал Педагогика и психологии в современном образовании: № 1 (2021): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari